

กีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 32 กับผลประโยชน์ ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีฮุนเซน¹

The 32nd SEA Games and the Furthering of the Political Advantages of for Cambodian Prime Minister Hun Sen

จันทวัฒน์ ศิริรัตน์²

Jintavat Sirirat

Received: March 27, 2024/ Revised: May 14, 2024/ Accepted: May 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้กีฬาซีเกมส์เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีฮุนเซนของกัมพูชา ในการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งที่ 32 ด้วยการประยุกต์ กรอบแนวคิดบทบาทกีฬาในการเมืองรัฐ และการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์คือโอกาสสำคัญของนายกฯ ฮุนเซน ในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางการเมือง ได้แก่ 1) นำเข้านักกีฬาต่างชาติ เพราะเหรียญรางวัลเป็นผลงานเชิงประจักษ์ที่ช่วยสร้างคะแนนนิยม 2) เวทีหาเสียง ความประจวบเหมาะของช่วงเวลาแข่งขันเป็นโอกาสสำหรับการหาเสียงเพื่อการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกรกฎาคม 3) ความสัมพันธ์จีน-กัมพูชา ความร่วมมือในซีเกมส์เป็นโอกาสอันดีของกระชับความสัมพันธ์กับจีนซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญของนายกฯ ฮุนเซน 4) กระแสชาตินิยม การบรรจุกีฬาพื้นบ้านช่วยสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ขณะเดียวกันปัญหาความขัดแย้งกับไทยในกีฬามวยก็เสริมกระแสชาตินิยมอีกทางหนึ่ง รวมถึงมีการจัดการความไม่พอใจของประชาชนอย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการประท้วงหรือการเข้าชมนและจำนวนที่นั่งไม่เพียงพอกระทบการเลือกตั้งที่กำลังจะมีขึ้น

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง กีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 32 : ผลประโยชน์ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีสมเด็จ เดโช ฮุนเซน ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2567

² สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Institute of East Asian Studies, Thammasat University), Email: jintavat@asia.tu.ac.th

คำสำคัญ: กัมพูชา, ซีเกมส์ครั้งที่ 32, นายกฯ ฮุนเซน, ผลประโยชน์ทางการเมือง

Abstract

This article aims to study the utilization of the SEA Games to further the political advantages of Cambodian Prime Minister Hun Sen during the hosting of the 32nd SEA Games. In this regard, the role of the sport in state-politics concept and qualitative research methodology were employed. The analysis reveals that the SEA Games presented a significant opportunity for the PM to gain political advantages. The evidence is multifaceted: Firstly, Cambodia's recruitment of international athletes to win medals served as a tangible accomplishment that bolstered the PM's popularity. Secondly, the competition's timing provided an opportune moment for use as a campaign platform for the general elections in July. Thirdly, the Games' events facilitated the strengthening of Cambodia's ties with China, a key ally in supporting the PM's political agenda. Fourthly, the inclusion of indigenous sports cultivated national pride, while the Muay dispute with Thailand also amplified nationalist sentiment. Additionally, the Cambodian government promptly responded to public dissatisfaction regarding ticket pricing and seating capacity to mitigate any potential impact on the forthcoming elections.

Keywords: Cambodia, 32nd SEA Games, Prime Minister Hun Sen, Political advantages

บทนำ

การเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาระหว่างประเทศถือเป็นโอกาสสำคัญของการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเชิดชูอุดมการณ์นาซีในเบอร์ลินโอลิมปิกปี 1936 การฟื้นฟูประเทศและปรับภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในโตเกียวโอลิมปิกปี 1964 การสร้างประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ผ่านโซลโอลิมปิกปี 1988 การกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียของจีนช่วงการคว่ำบาตรของชาติตะวันตกผ่านปักกิ่งเอเชียนเกมส์ปี 1990 ความพยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ในฐานะเจ้าภาพร่วมฟุตบอลโลกปี 2002 การปรับภาพลักษณ์สู่การเป็นมหาอำนาจของจีนผ่านปักกิ่งโอลิมปิกปี 2008 ความพยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือ-ใต้ผ่านโอลิมปิกฤดูหนาวพยองชังปี 2018 ความตั้งใจใช้โตเกียวโอลิมปิกปี 2020 เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่น เป็นต้น (Sirirat, 2021)

แม้แต่จุดเริ่มต้นกีฬาซีเกมส์ก็เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ทางการเมือง³ เพราะไทยในฐานะผู้ริเริ่มต้องการสร้างกลุ่มความร่วมมือต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่กำลังแผ่ขยายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงทศวรรษ 1950 รวมถึงซีเกมส์ในหลาย ๆ ครั้ง ประเทศเจ้าภาพได้ใช้ตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในปี 2009 เพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว (Creak, 2011) หรืออย่างอินโดนีเซียที่ตั้งเป้าให้การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ปี 2011 ช่วยยกระดับการพัฒนาเมืองปาเลังบัง (Trotier, 2017) ตลอดจนกรณีของเมียนมาที่ในปี 2013 ได้ประกาศให้การเป็นเจ้าภาพครั้งนี้เป็นการสร้างเอกภาพและความเชื่อใจกับประเทศเพื่อนบ้านอีกครั้ง (Creak, 2014)

สำหรับซีเกมส์กับกัมพูชานั้นมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนมาตั้งแต่ต้น เพราะแม้กัมพูชาจะเป็นประเทศร่วมก่อตั้งกีฬาซีเกมส์ แต่ข้อขัดแย้งทางการเมืองและดินแดนกับไทยทำให้กัมพูชาถอนตัวจากการแข่งขันครั้งที่ 1 โดยอ้างเรื่องความปลอดภัยของนักกีฬาและเจ้าหน้าที่จากการเดินทางมาแข่งขันในไทย เช่นเดียวกับการถอนตัวในฐานะเจ้าภาพครั้งที่ 3 เพื่อประท้วงอินโดนีเซียจากการกีดกันไต้หวันและอิสราเอลเข้าร่วมกีฬาเอเชียนเกมส์ ตลอดจนการปฏิเสธเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 4 และลาออกจากการเป็นสมาชิกเพื่อเตรียมการเป็น

³ กีฬาซีเกมส์เกิดขึ้นครั้งแรกในปี 1959 ในชื่อกีฬาแหลมทอง ก่อนเปลี่ยนชื่อในปี 1975 เมื่อมีการรับสมาชิกเพิ่มจากกลุ่มประเทศภาคพื้นสมุทร ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน

เจ้าภาพการแข่งขันของกลุ่มประเทศเกิดใหม่ (Games of New Emerging Forces: GANEFO) อย่างไรก็ตาม กัมพูชากลับเข้าร่วมการแข่งขันอีกครั้งในนามสาธารณรัฐเขมรในการแข่งขันครั้งที่ 6 ปี 1971 (Lim and Aman, 2016: 548-554) แต่ก็ถอนตัวอีกครั้งในปี 1976 จากการยึดอำนาจของกองทัพแห่งชาติกัมพูชาประชาธิปไตยหรือเขมรแดง กัมพูชาได้กลับเข้าการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ในครั้งที่ 12 ปี 1983 หลังสงครามกลางเมืองสงบลง

การเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ปี 2023 จึงมีความพิเศษต่อกัมพูชาอย่างมาก เพราะนอกจากเป็นครั้งแรกที่กัมพูชาจะรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพจริง ๆ แล้ว ยังถือเป็นหมุดหมายของการพัฒนาประเทศหลังผ่านประวัติศาสตร์ความขัดแย้งมากกว่าครึ่งศตวรรษ การเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬานานาชาติจึงเป็นโอกาสที่ดีในการบรรลุเป้าหมายแห่งชาติในหลายด้าน ที่สำคัญยังเป็นช่วงรอยต่ออำนาจการปกครองของนายกา สุนเซน ซึ่งซีเกมส์อาจเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองได้ บทความนี้จึงมีคำถามวิจัยว่า นายกา สุนเซน ใช้ความเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 32 เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างไร ภายใต้แนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาผลประโยชน์ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีสุนเซนจากการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งที่ 32

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตศึกษาคือ ช่วงปี 2017-2023 ตั้งแต่ช่วงเวลาเตรียมงานเป็นเจ้าภาพ การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 32 จนถึงการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาในเดือนกรกฎาคมปี 2023

วิธีการศึกษา

บทความนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น นโยบายรัฐบาล บทสัมภาษณ์ ข้อมูลการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ หนังสือ บทความวิชาการ ข่าว เป็นต้น โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) รวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 32 นโยบายของรัฐบาลกัมพูชาที่เกี่ยวข้อง 2) ทบทวนวรรณกรรมเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการศึกษาให้ถ่องแท้มากขึ้น 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าภาพกีฬา

ซีเกมส์กับผลประโยชน์ทางการเมืองสำหรับนายกฯ ฮุนเซน ด้วยแนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ 4) วิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทความนี้เน้นทำความเข้าใจการเมืองกัมพูชาในช่วงการปกครองของนายกฯ ฮุนเซน ถึงวิธีรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมา ดังนี้

1) **สร้างฐานอำนาจ** Peou (1998a, 1998b) และ Downie (2000) มองว่า หลังการเลือกตั้งปี 1993 การเมืองกัมพูชาก็ส่อเค้าความตึงเครียดระหว่างนายกรัฐมนตรีสองคนคือ เจ้ารณฤทธิ์กับฮุนเซน ทำให้ในปี 1996 เจ้ารณฤทธิ์จะถูกถอนตัวหากพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian's People Party: CPP) ไม่แบ่งสรรอำนาจอย่างเท่าเทียม ต่อมาในปี 1997 เจ้ารณฤทธิ์ได้จัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติ (National United Front: NUF) โดยดึงอดีตเขมรแดงเข้าร่วมเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับอีกฝ่าย แต่หนึ่งวันก่อนจะลงนามข้อตกลงสันติภาพ นายกฯ ฮุนเซนได้เข้ายึดอำนาจ เจ้ารณฤทธิ์พ่ายแพ้และต้องลี้ภัยไปต่างประเทศอย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งทั่วไปในปี 1998 เจ้ารณฤทธิ์ก็กลับมานำพรรคฟุนซินเปก (Front uni national pour un Cambodge indépendant, neutre, pacifique, et coopératif: FUNCINPEC) ผลปรากฏว่า พรรค CPP ได้ 64 ที่นั่ง พรรคฟุนซินเปกได้ 43 ที่นั่ง และพรรคสมรังสีได้ 15 ที่นั่ง แต่สองพรรคหลังปฏิเสธผลการเลือกตั้ง โดยให้เหตุผลว่าพรรค CPP ใช้การข่มขู่และทุจริตการเลือกตั้ง รวมถึงการฉ้อโกงประท้วงจนนำไปสู่ความรุนแรง อันเป็นเหตุให้เจ้ารณฤทธิ์และสมรังสีถูกจับกุม ขณะเดียวกัน นายกฯ ฮุนเซนได้ใช้กลไกทางการเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างคณะกรรมการการเลือกตั้งและสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคฟุนซินเปก

2) **สร้างกระแสชาตินิยม** การเลือกในเดือนกรกฎาคมปี 2003 พรรค CPP ยังคงครองเสียงข้างมากคือ 73 ที่นั่ง แม้ว่าไม่เพียงพอจะจัดตั้งรัฐบาล แต่สุดท้ายก็สามารถตกลงกับเจ้ารณฤทธิ์จัดตั้งรัฐบาลได้อีกครั้ง อนึ่ง ในช่วงต้นปีในวันที่ 29 มกราคม เกิดเหตุจลาจลบุกทำลายสถานเอกอัครราชทูตไทยและทรัพย์สินของคนไทยในกัมพูชา อันมาจากข่าว (ที่ไม่พบแหล่งที่มา) เกี่ยวกับการที่นางเอกไทยเรื่องดาวพระศุภร์บอกว่านครวัดเป็นของไทยพร้อมกับดูถูกคนกัมพูชา Hinton (2006) วิเคราะห์ว่า กระแสชาตินิยมที่ลุกโชนเป็นเครื่องมือทางการเมืองสำหรับการเลือกตั้งทั่วไป โดยเฉพาะถ้อยแถลงของนายกฯ ฮุนเซน

ผ่านโทรทัศน์ในวันที่ 27 มกราคม⁴ เช่นเดียวกับช่วงเลือกตั้งปี 2008 ที่ Hughes (2009) และ Thayer (2009) มองว่า การสร้างกระแสดังกล่าวยังคงดำเนินต่อเนื่องมา โดยเฉพาะการผลักดันปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นชนวนกระตุ้นกระแสชาตินิยมในไทยเกิดการบุกรุกพื้นที่และการปะทะระหว่างกองกำลังทั้งสองฝ่าย ข้อสังเกตคือ เมื่อพรรค CPP ได้รับชัยชนะแล้ว ข้อพิพาทก็กลับเข้าสู่โต๊ะเจรจาเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอีกครั้ง

3) บทบาทของสื่อออนไลน์ ในการเลือกตั้งทั่วไปเดือนกรกฎาคมปี 2013 มีปรากฏการณ์สำคัญคือ พรรค CPP ได้ที่นั่งเหลือแค่ 68 ที่นั่ง Hughes (2015) และ McCargo (2014) มองเหมือนกันว่า ความนิยมที่เสื่อมลงเป็นผลจากปัญหาเศรษฐกิจและสังคม การขาดโอกาสทำกินในพื้นที่ชนบท การเพิ่มขึ้นของชนชั้นแรงงานในเมือง สื่อสังคมออนไลน์ และการเข้าถึงสื่อเสรีที่มากขึ้น แต่สุดท้ายอำนาจเหนือคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ทำให้จัดตั้งรัฐบาลได้เหมือนเดิม ขณะที่ Peou (2019) ที่มองว่า แม้การเลือกตั้งปี 2018 พรรค CPP ไร้คู่แข่งทางการเมือง เพราะใช้กลไกทางกฎหมายยุบพรรคและห้ามนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่นายกฯ ฮุนเซน ไม่ได้มองข้ามความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประโยชน์ต่อการเมือง ส่วน Ly (2023) เน้นย้ำว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางการเมืองกับสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นในกัมพูชา โดยเฉพาะกับกลุ่มวัยรุ่นยุค 2000 เช่นเดียวกับ Chunly (2019) ที่พบว่า กลุ่มคนมีการศึกษาที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในสังคมออนไลน์มากขึ้น

การทบทวนงานวิจัยทำให้เห็นว่า นายกฯ ฮุนเซน มีกลยุทธ์หลักช่วยครองอำนาจมาตลอดสามทศวรรษ คือ การใช้กฎหมายและกลไกทางการเมืองจัดการฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนการสร้างกระแสชาตินิยมโดยมีไทยเป็นศัตรูของรัฐซึ่งความขัดแย้งมักจะปะทุในห้วงเวลาใกล้การเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชา อย่างไรก็ตาม การเติบโตของสังคมออนไลน์ที่รัฐไม่อาจปิดกั้นได้หมดกลายเป็นปัจจัยท้าทายของนายกฯ ฮุนเซน การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์อาจเป็นโอกาสเหมาะสมในการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองทั้งผ่านสื่อกระแสหลักและโลกออนไลน์ โดยเฉพาะในช่วงเวลารอต่อทางการเมืองที่จำเป็นต้องสร้างบารมีและความนิยมเพื่อส่งต่อสู่รุ่นต่อไป

⁴ นายกฯ ฮุนเซน ได้แถลงในโอกาสเป็นประธานเปิดโรงเรียนเด็กพิเศษในจังหวัดกำปงจามว่า “...ดาวขโมยที่พุดถึงนครวัดมีค่าน้อยกว่าวชิขในนครวัดเสียอีก และช่องโทรทัศน์ของกัมพูชาควรจะดหรือเลิกฉายละครไทย โดยเฉพาะเรื่องดาวพระศุภร์”

กรอบแนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ

กีฬาเป็นเครื่องมือที่ให้ทั้งคุณและโทษขึ้นอยู่กับวิธีการ เช่นการวิเคราะห์ของ Riordan (cited in Lin, Lee, and Nai, 2008) ที่มองว่า นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี 1945 รัฐชาติให้ความสำคัญกับกีฬาในฐานะเครื่องมือตอบสนองความปรารถนาในการผลักดันประเทศไปในทิศทางที่ต้องการ กีฬาจึงมักถูกควบคุม ส่งเสริม และหล่อหลอมด้วยอรรถประโยชน์หรืออุดมการณ์ที่ถูกกำหนดขึ้น เช่น ความมั่นคง ชาตินิยม บุรณภาพ การยอมรับจากนานาชาติ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยมีผู้กำหนดนโยบายเข้ามาแทรกแซงหรือส่งเสริมกีฬา ซึ่งขึ้นอยู่กับยุคสมัยและความแตกต่างของแต่ละประเทศ

จากการศึกษาของ Lin, Lee, and Nai (2008) ในบทความเรื่อง “Theorizing the role of sport in state-politics” ได้แบ่งบทบาทของกีฬาต่อประโยชน์ในการเมืองรัฐดังนี้

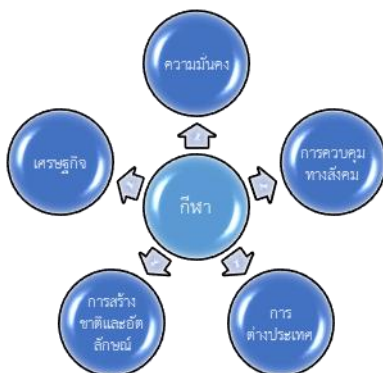

Figure 1 แนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ

1) การสร้างความมั่นคง การสนับสนุนวิชาพลศึกษาและการออกกำลังกายของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการสร้างความมั่นคงทางทหาร โดยเฉพาะในยุคการปกครองด้วยแนวคิดชาตินิยมหรือจักรวรรดินิยม เช่น ยุโรปในศตวรรษที่ 19 เริ่มบรรจุกีฬายิมนาสติกในหลักสูตรพลศึกษาเพื่อสร้างความแข็งแรงแก่เด็ก ๆ ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องหรือขยายอำนาจของประเทศ

2) การควบคุมทางสังคม รัฐมีกลไกควบคุมทางสังคมใน 2 ลักษณะคือ การควบคุมความคิดและการแทรกแซงโดยตรง กีฬาได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมความคิด

เพื่อให้ประชาชนยอมรับแนวคิดที่รัฐคัดสรรให้พร้อมกับปฏิเสธแนวคิดอื่น ขณะที่การแทรกแซงโดยตรงเป็นเรื่องของการให้รางวัลและลงโทษ นอกจากนี้ กีฬายังมีบทบาทในการสร้างบูรณาการทางสังคม เช่น บทบาทในการสร้างความปรองดองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และบทบาทในการลดปัญหาทางสังคมด้วยข้อดีของการเล่นกีฬา

3) การต่างประเทศ กีฬาเป็นเครื่องมือด้านการต่างประเทศเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความสำเร็จในการแข่งขันกีฬาของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ถูกนำมาเป็นโฆษณาชวนเชื่อถึงความดีงามของระบอบการเมือง อีกทั้งกีฬายังเป็นเครื่องมือสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม เช่น ชัยชนะในกีฬาคีฬาคริกเก็ตของอินเดียต่ออดีตเจ้าอาณานิคมอังกฤษ รวมถึงเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูต เช่น การทูตปิงปองระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และเครื่องมือลงโทษทางการเมือง เช่น การคว่ำบาตรไม่เข้าร่วมการแข่งขันโอลิมปิกปี 1980 ของชาติตะวันตกเพื่อต่อต้านการบุกอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียต

4) การสร้างชาติและอัตลักษณ์ ในยุคหลังอาณานิคมกีฬากลายเป็นเครื่องมือที่ผู้นำทางการเมืองของรัฐเกิดใหม่มาใช้เพื่อสร้างความเป็นชาติ โดยกีฬาเปรียบเสมือนตัวแทนของเหล่าผู้คนที่มียุทธศาสตร์ วัฒนธรรม และค่านิยมร่วมกัน ขณะที่ในยุคสมัยใหม่กีฬาก็เป็นการแสดงความเป็นชาติในประชาคมระหว่างประเทศผ่านสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติ เช่น เพลงชาติ ธงชาติ มารยาทในสนามแข่งขัน เป็นต้น

5) กีฬากับเศรษฐกิจ ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ กีฬาหลากหลายประเภทกลายเป็นสินค้าสร้างรายได้มหาศาล โดยเฉพาะลีกกีฬาอาชีพ และมหกรรมการแข่งขันกีฬาระดับโลกอย่างฟุตบอลโลกที่สามารถสร้างรายได้แก่ประเทศเจ้าภาพ ซึ่งรายได้จากกีฬามีทั้งมาจากทางตรง อาทิ ค่าบัตรเข้าชมการแข่งขัน ค่าของที่ระลึก ค่าลิขสิทธิ์ถ่ายทอดสด และจากทางอ้อม อาทิ การท่องเที่ยว การจ้างงาน การบริโภคภายใน

ผลการศึกษา

บทความนี้นำกรอบแนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐมาประยุกต์วิเคราะห์การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ของกัมพูชา โดยเน้นที่ตัวแสดงหลักคือ นายกษ ฮุนเซน ถึงการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในช่วงเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬานี้ ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์เป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคง การควบคุมทางสังคม การต่างประเทศ การสร้างชาติและอัตลักษณ์ และการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ

1. ความมั่นคง: การใช้กีฬาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

แนวคิด ‘กีฬาสำหรับทุกคน’ เกิดขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากหลายประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและประชาชนด้วยกีฬา เพราะการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดีถือเป็นการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ในช่วงเริ่มต้นก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน จูเต๋อ รองประธานประเทศได้ส่งเสริมการเล่นกีฬา เพราะมองว่าเป็นการสร้างคนสำหรับการพัฒนาสาธารณรัฐใหม่ (Fan, Fan, and Zhouxiang, 2010: 2381-2382) ปัจจุบันแนวคิดกีฬาสำหรับทุกคนขยายสู่ ‘การพัฒนาผ่านกีฬา’ เป็นการขยายนิยามคุณค่าของกีฬาสู่การส่งเสริมพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น การใช้กีฬาในเชิงพัฒนากลายเป็นกระแสหลักของการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 เช่น การริเริ่มเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งกีฬาเป็นหนึ่งในเครื่องมือเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

การเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์จึงเป็นโอกาสของกัมพูชาในการพัฒนากำลังคน เริ่มด้วยการจัดทำ “นโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาพลศึกษาและกีฬา” (National Policy on the Development of Physical Education and Sport Sector) เพื่อยกระดับทรัพยากรมนุษย์ด้วยกีฬา โดยมีเป้าหมายของการพัฒนา เช่น การพัฒนากีฬาสำหรับทุกคน การพัฒนาวิชาพลศึกษา การพัฒนากีฬาอย่างยั่งยืน การพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬา โดยมียุทธศาสตร์ เช่น การพัฒนากฎหมายและกลไก การสนับสนุนการศึกษา การฝึกซ้อม การเพิ่มความร่วมมือระดับนานาชาติ เป็นต้น ซึ่งกัมพูชามองว่า ซีเกมส์ครั้งนี้จะเป็นเวทีส่งเสริมการพัฒนากีฬาของกัมพูชา (The Phnom Penh Post, 2022b)

อย่างไรก็ตาม กัมพูชาให้ความสำเร็จที่จับต้องได้เป็นหลัก คือ เหรียญรางวัล ดังที่นายกา ฮุนเซน กล่าวให้โอวาทคณะนักกีฬาว่า “เราหวังให้นักกีฬาทุกท่านคว้าเหรียญทองให้ได้จำนวนมาก” เช่นเดียวกับ ทองคน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวว่า “ในการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งนี้ กัมพูชาหวังจะเพิ่มจำนวนเหรียญรางวัลให้ได้มากกว่าครั้งที่ผ่านมาร้อยละ 200” (Xinhua, 2023c) ด้วยการนำเข้านักกีฬาต่างชาติพร้อมปรับกฎการใช้นักกีฬาโอนสัญชาติเหลือเพียงถือหนังสือเดินทางเท่านั้น เช่น การนำเข้านักกีฬาอินเดียและปากีสถานเพื่อแข่งขันคริกเก็ตและได้เหรียญทองทีมชายประเภท T50 นักไตรกีฬาจากฝรั่งเศส Margot Garabedian ซึ่งสามารถคว้าเหรียญทองเหนือแชมป์เก่า 4 สมัยจากฟิลิปปินส์ ตลอดจนทีมบาสเกตบอลจากยุโรปและสหรัฐฯ ซึ่งได้เหรียญทองใน

ประเภททีมชาย 3x3 การส่งนักแบดมินตันจีน Zhou Meng ในชื่อ Chourng Meng แข่งขันแบดมินตันประเภททีมผสม นักกีฬาพูลจากเกาหลีใต้ Woo Dong-hoon นักเทนนิสจากจีน Yin Techsong และ Kang Yuheng และนักกีฬาหมากรุกเชิ่งฉีระดับแกรนด์มาสเตอร์จากฮ่องกง Chiu Yu Kuen และ Chan Keung On (The Straits Times, 2023)

วิธีการดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ธนา ไชย-ประสิทธิ์ หัวหน้าคณะนักกีฬาไทย มองว่า “ส่วนตัวคิดว่าไม่เหมาะสมในเรื่องการนำนักกีฬาชาติอื่นมาแข่งขัน อย่างครั้งนี้ไม่ได้เรียกว่าการโอนสัญชาติ แต่เหมือนเป็นการใช้วิธีซื้อตัวมาเล่น ซึ่งปกติแล้วมีกฎว่าต้องพำนักอยู่ในประเทศนั้นก่อนหรือก็ปีถึงจะลงแข่งขันได้ แต่ครั้งนี้ขอแค่มีพาสปอร์ตก็สามารถแข่งขันได้เลยถือเป็นข้อได้เปรียบอย่างมาก” (Matichon Online, 2023b) นิพนธ์ ขวลิทมณเฑียร นายกสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย ก็มองว่า “เป็นการซื้อทีมสหรัฐฯ ทั้งในบาส 3x3 และ 5x5 เพราะมีนักกีฬาชายจากยุโรปและสหรัฐฯ รวมกัน 8 คน” (Prachachat, 2023) Pekan Ramil นักวิเคราะห์กีฬาของมาเลเซียก็วิจารณ์ว่า การกระทำของกัมพูชาจะกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่ประเทศที่จะเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ในอนาคต อันส่งผลเสียต่อจิตวิญญาณของการแข่งขันกีฬาทั้งเรื่องน้ำใจนักกีฬาและความยุติธรรมแน่นอนว่ารัฐบาลกัมพูชาต้องการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการลงทุนเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ การคว่ำเหรียญทองเป็นกอบเป็นกำแบบไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเป็นการสร้างความสุขแก่ประชาชนกัมพูชา สะท้อนถึงความเฉลียฉลิตของรัฐบาลในการใช้เงินลงทุนเพื่อเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งนี้ (New Straits Times, 2023)

กล่าวได้ว่า แม้ว่าในเชิงนโยบายรัฐบาลกัมพูชามีความตั้งใจใช้ซีเกมส์เป็นโอกาสพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีการร่วมมือกับจีนยกระดับนักกีฬา (ในหัวข้อการต่างประเทศ) แต่ทว่าในอีกด้านหนึ่ง รัฐบาลกลับให้ความสำคัญกับเหรียญรางวัลด้วยการนำเข้านักกีฬาต่างชาติ จนส่งผลต่อพัฒนาการนักกีฬาท้องถิ่นอีกหลายประเภท ทั้ง ๆ ที่การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์คือโอกาสครั้งสำคัญในการยกระดับวงการกีฬาโดยรวม เหตุผลหลักของปรากฏการณ์นี้คือ เหรียญรางวัลเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงความสำเร็จในการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ภายใต้มายาคติว่าด้วยเจ้าภาพต้องได้เหรียญรางวัลมากที่สุด ซึ่งความสำเร็จเช่นนี้ย่อมเป็นผลบวกต่อรัฐบาลในทางการเมือง โดยเฉพาะช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ดังนั้น การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์จึงไม่ส่งผลกระทบเชิงบวกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกัมพูชาอย่างที่ควรจะเป็น

2. การควบคุมทางสังคม

ภายใต้แนวคิดกีฬาเพื่อผลประโยชน์ของรัฐ กีฬามีบทบาทในการสร้างค่านิยม และทัศนคติของสังคม การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์จึงเป็นโอกาสของนายกฯ ชุนเซน ได้กำหนดทิศทางของสังคมให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยเฉพาะในช่วงใกล้การเลือกตั้งทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Matamala (2014) ที่พบว่า กีฬามีผลต่อการเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้นถึงแม้ว่าการเมืองไม่ได้แทรกแซงก็ตาม ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อทิศทางการเลือกตั้ง เช่น ผลการแข่งขัน ความนิยมต่อสโมสรกีฬาบนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมือง การปรากฏตัวของนักการเมือง เป็นต้น ความตั้งใจใช้ซีเกมส์เป็นเวทีหาเสียงเห็นได้จาก การให้ความสำคัญกับเหรียญรางวัล การออกสื่อของนักการเมืองรัฐบาล รวมถึงการจัดการแข่งขันในเดือนพฤษภาคม เพราะปกติกีฬาซีเกมส์จะจัดในเดือนธันวาคมหรือปลายเดือนพฤศจิกายน⁵ ซึ่งมีอากาศเย็นและฝนตกน้อยที่สุด แต่ในบางครั้งเมื่อประเทศภาคพื้นสมุทรเป็นเจ้าภาพ การแข่งขันจะจัดขึ้นในช่วงกลางปี เพราะเป็นช่วงที่มรสุมอ่อนกำลังมากที่สุด แต่มีกรณีพิเศษคือ ซีเกมส์ครั้งที่ 31 เวียดนามจัดการแข่งขันในเดือนพฤษภาคมปี 2022 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ต้องเลื่อนการแข่งขันมาจากช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมปี 2021

Table 1 กำหนดการแข่งขันกีฬาแหลมทอง/ซีเกมส์ (1959-2025)

ปี	ประเทศเจ้าภาพ	วันแข่งขัน	ปี	ประเทศเจ้าภาพ	วันแข่งขัน
1959	กรุงเทพฯ, ไทย	12-17 ธ.ค.	1993	สิงคโปร์	12-20 มิ.ย.
1961	ย่างกุ้ง, พม่า	11-16 ธ.ค.	1995	เชียงใหม่, ไทย	9-17 ธ.ค.
1963	กัมพูชา แต่ยกเลิกการแข่งขัน		1997	จาการ์ตา, อินโดนีเซีย	11-19 ธ.ค.
1965	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	14-21 ธ.ค.	1999	บันดาร์เสรีเบกาวัน, บรูไน	7-15 ส.ค.
1967	กรุงเทพฯ, ไทย	9-16 ธ.ค.	2001	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	8-17 ก.ย.
1969	ย่างกุ้ง, พม่า	6-13 ธ.ค.	2003	ฮานอย/โฮจิมินห์, เวียดนาม	5-13 ธ.ค.
1971	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	6-13 ธ.ค.	2005	มะนิลา, ฟิลิปปินส์	27 พ.ย.-5 ธ.ค.
1973	สิงคโปร์	1-8 ธ.ค.	2007	นครราชสีมา, ไทย	6-15 ธ.ค.
1975	กรุงเทพฯ, ไทย	9-16 ธ.ค.	2009	เวียงจันทน์, สปป.ลาว	9-18 ธ.ค.
1977	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	19-26 พ.ย.	2011	จาการ์ตา/ปาเล็มบัง, อินโดนีเซีย	11-22 พ.ย.
1979	จาการ์ตา, อินโดนีเซีย	21-30 ก.ย.	2013	เนปิตอร์, เมียนมา	11-22 ธ.ค.
1981	มะนิลา, ฟิลิปปินส์	6-15 ธ.ค.	2015	สิงคโปร์	5-16 มิ.ย.

⁵ ธรรมนูญซีเกมส์ข้อ 22(b) ไม่ได้กำหนดช่วงเวลาจัดการแข่งขันแบบตายตัว ให้เป็นหน้าที่ของประเทศเจ้าภาพนำเสนอคณะกรรมการซีเกมส์เป็นผู้อนุมัติ

ปี	ประเทศเจ้าภาพ	วันแข่งขัน	ปี	ประเทศเจ้าภาพ	วันแข่งขัน
1983	สิงคโปร์	28 พ.ค. -6 มิ.ย.	2017	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	19-30 ส.ค.
1985	กรุงเทพฯ, ไทย	8-17 ธ.ค.	2019	ฟิลิปปินส์	30 พ.ย.-11 ธ.ค.
1987	จาการ์ตา, อินโดนีเซีย	9-20 ก.ย.	2021	(2022) ฮานอย, เวียดนาม	12-23 พ.ค.
1989	กัวลาลัมเปอร์, มาเลเซีย	20-31 ส.ค.	2023	พนมเปญ, กัมพูชา	5-17 พ.ค.
1991	มะนิลา, ฟิลิปปินส์	24 พ.ย. -3 ธ.ค.	2025	กรุงเทพฯ/ชลบุรี/สงขลา, ไทย	9-20 ธ.ค.

ที่มา : รวบรวมโดยผู้เขียน

แม้ว่ามีการคาดการณ์ถึงสาเหตุของการจัดการแข่งขันในเดือนพฤษภาคมในหลายเหตุผล เช่น หลีกเลี่ยงกีฬาเอเชียนเกมส์ที่จัดในช่วง 23 กันยายน – 8 ตุลาคม ซึ่งเลื่อนมาจากปี 2022 ส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวกัมพูชา หรือแม้แต่ให้ตรงกับซีเกมส์ครั้งที่แล้ว แต่ก็ไม่มีคำอธิบายอย่างเป็นทางการ การจัดการแข่งขันในเดือนพฤษภาคมจึงมีนัยสำคัญ คือ การใช้กีฬาซีเกมส์เป็นเวทีหาเสียง เนื่องจากในเดือนกรกฎาคมเป็นช่วงเวลาจัดการเลือกตั้งทั่วไป ถึงแม้ว่ายังมีอีกหลายอย่างที่กำลังพยายามไม่พร้อมจัดการแข่งขัน ซึ่งกลายเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ เช่น ที่พนักกีฬา ภูมิทัศน์รอบสนามแข่งขัน เป็นต้น

นอกจากนี้ การเป็นประธานในพิธีเปิดการแข่งขันด้วยตนเองก็ยิ่งตอกย้ำถึงการเป็นเวทีหาเสียง เพราะโดยธรรมเนียมปฏิบัติประมุขของรัฐจะเป็นประธาน ในกรณีของกัมพูชาต้องเป็นเจ้าânโรตมสีหะนี ซึ่งประเด็นนี้ถูกวิจารณ์ทั้งในเชิงความแตกแยกระหว่างรัฐบาลกับสถาบันกษัตริย์ และการครองอำนาจเหนือทุกสถาบันภายในประเทศ นายกา ฮุน เซน ได้อธิบายในทำนองว่า เจ้าสีหะนีได้ทำหน้าที่เป็นประธานวิงคบลิง ส่วนตนเป็นประธานเปิดการแข่งขัน โดยทุกประเทศในอาเซียนที่มีระบอบการปกครองแบบรัฐสภา หัวหน้าฝ่ายบริหารจะเป็นประธานพิธีเปิด โดยยกตัวอย่างอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ จีนและญี่ปุ่น⁶ (The Star, 2023c) กีฬาซีเกมส์จึงกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของนายกา ฮุน เซน โดยความตั้งใจ เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความมั่นใจว่าจะบรรลุเป้าหมายทางการเมืองควบคู่กับเครื่องมือหลักที่ใช้มาตลอดอย่างกลไกทางการเมืองและกฎหมาย

3. การต่างประเทศ: กระชับความสัมพันธ์กับจีน

การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งที่ 32 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่องานต่างประเทศของกัมพูชา เพราะเป็นช่วงที่เวลาที่กัมพูชาสามารถกระชับความสัมพันธ์พร้อมรับความ

⁶ ข้อเท็จจริงคือ ไทยและมาเลเซียมีกษัตริย์หรือมกุฎราชกุมารเป็นประธานทุกครั้ง ส่วนโตเกียวโอลิมปิกปี 2020 พระจักรพรรดิเป็นประธาน

ช่วยเหลือจากจีน ซึ่งเป็นมิตรประเทศของกัมพูชามาตั้งแต่ได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เห็นได้จาก กัมพูชาเป็นประเทศแรกนอกกลุ่มสังคมนิยมที่จีนให้ความช่วยเหลือ ผู้นำจีนทั้งประธานาธิบดีหลิวเส้าฉีและนายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลก็เคยเดินทางเยือนอย่างเป็นทางการ พร้อมกับมีข้อตกลงมอบเงินช่วยเหลือประมาณ 8 ล้านปอนด์ ซึ่งเป็นข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจฉบับแรกที่จีนทำร่วมกับประเทศกำลังพัฒนา (Zhou, 2019: 96) ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศในช่วงเวลานี้ ทำให้กัมพูชาเลือกสละสิทธิ์การเป็นสมาชิกกีฬาแหลมทอง และหันมาเข้าร่วมกีฬา GENEFO ที่จีนเป็นผู้สนับสนุนหลัก

ที่สำคัญจีนกลายเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ของนายกฯ ฮุนเซน เพราะการใช้เครื่องมือทางการเมืองและกฎหมายจัดการฝ่ายตรงข้าม ทำให้กัมพูชาถูกชาติตะวันตกคว่ำบาตร พร้อมยุติการให้เงินช่วยเหลือเกือบทั้งหมด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 57 ของงบประมาณประจำปีของกัมพูชาที่ได้รับจากต่างประเทศในช่วงปี 2000 นายกฯ ฮุนเซนจึงประกาศว่าเป็นความพยายามแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา ทำให้จีนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญแทน เห็นได้จาก ประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินเดินทางเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการ เป็นผู้นำจีนคนแรกนับตั้งแต่ปี 1963 ที่มากัมพูชา อีกทั้งในปี 2002 นายกรัฐมนตรีจูหรงจีแถลงยกเลิกหนี้ของกัมพูชาบางส่วนที่มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1960 (Po and Sims, 2021: 6-7)

นับตั้งแต่ปี 2010 จีนก้าวขึ้นเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา และได้รับประโยชน์ทั้งการสนับสนุนนโยบายจีนเดียว และยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในภูมิภาค เห็นได้จาก ในปี 2012 กัมพูชาในฐานะประธานอาเซียนคัดค้านแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับข้อพิพาททะเลจีนใต้ ทำให้ในปีต่อมารัฐบาลจีนได้เพิ่มเงินช่วยเหลือมากกว่า 500 ล้านเหรียญสหรัฐ (Young, 2020: 417) ภายใต้อาณัติความสัมพันธ์ในฐานะหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ จีนมีบทบาทหลักสนับสนุนการเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ใน 2 ด้านด้วยกัน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนานักกีฬา

1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หนึ่งในจุดเด่นของซีเกมส์ครั้งนี้ คือ สนามกีฬาแห่งชาติมรดกเดโช (Morodok Techo National Stadium) ขนาดความจุ 60,000 ที่นั่ง เริ่มโครงการในปี 2017 แล้วเสร็จในเดือนธันวาคม 2021 ด้วยความช่วยเหลือจากจีน ประมาณ 1,000 ล้านหยวน สร้างโดย China State Construction Engineering Corporation (CSCEC) ประกอบด้วยสนามกีฬาหลักและสนามกีฬาต่าง ๆ ในรูปแบบศูนย์กีฬาแห่งชาติ สนามกีฬามรดกเดโชมีรูปร่างคล้ายเรือมีเสาสองด้านสูง 99 เมตร มีพื้นที่รอบด้านเหมือนคุน้ำตามแบบสิ่งก่อสร้างยุคนครวัด ซึ่งเรือสื่อถึงความสัมพันธ์ที่ยาวนานระหว่าง

จีนกับกัมพูชาที่ได้ลงสำเภามาสรางสัมพันธ์มิตรไมตรีตั้งแต่ยุคโบราณ ขณะที่เสาคู่ทั้งสองด้านมีลักษณะเหมือนซ้มเปรี๊ยะ (Sampeah) หรือการพนมมือไหว้เพื่อเคารพหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามขนบธรรมเนียมกัมพูชา โดยทองคน ได้ยกให้สนามกีฬาแห่งนี้เป็น ‘สัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างจีนกับกัมพูชา’ (The Phnom Penh Post, 2021) เช่นเดียวกับ วัจ จำเริญ เลขาคิการคณะกรรมกรการโอลิมปิกแห่งชาตีกัมพูชา ที่กล่าวว่า “สนามกีฬานี้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านระหว่างจีนกับกัมพูชา และเป็นจุดเริ่มต้นยุคใหม่ของการพัฒนากีฬากัมพูชา” (China Daily, 2023)

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือนี้ถูกมองว่าเป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์แบบอสมมาตร เพราะการให้ความช่วยเหลือของจีนต้องแลกมาด้วยการลงทุน สัมปทาน สิทธิพิเศษต่าง ๆ รวมถึงหนี้จากเงินกู้จีน ทำให้นายกฯ ฮุนเซน ตอบโต้ในพิธีเปิดสนามกีฬาอย่างเป็นทางการว่า “ผมทำผิดเรื่องที่ดำเนินความสัมพันธ์ฉันมิตรกับจีน และยืนยันว่า สนามกีฬาแห่งนี้เป็นผลจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสองประเทศ ซึ่งหากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากจีนโครงการสนามกีฬานี้คงไม่มีทางเกิดขึ้น” ขณะที่ หวังอัครัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนที่เข้าร่วมพิธีเปิดได้กล่าวว่า “นี่คือศูนย์กีฬาที่ใหญ่ที่สุดที่จีนได้ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่มิตรประเทศ การสร้างสนามกีฬาที่ใหญ่โตสวยงามคือภาพสะท้อนความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประชาชนสองประเทศ” (The Phnom Penh Post, 2021; The Straits Times, 2021)

2) การเสริมทักษะนักกีฬา สิ่งหนึ่งที่ประเทศเจ้าภาพคาดหวังคือ ความสำเร็จของนักกีฬา แม้ว่ากัมพูชาจะให้ความสำคัญกับความสำเร็จะยะสั้นด้วยการนำเข้านักกีฬาต่างชาติ แต่ภายใต้ความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ จีนเข้ามามีบทบาทเสริมสร้างทักษะนักกีฬากัมพูชาผ่านโครงการช่วยเหลือด้านเทคนิคกีฬา (China-aid Cambodia Sports Technical Assistance Project) โดยมีนักกีฬาทีมชาติกัมพูชาไปฝึกซ้อมที่จีน 12 ชนิดกีฬา ประกอบด้วย วูต้ำ 11 คน ฟุตบอลหญิง 25 คน วอลเลย์บอลหญิง 15 คน บาสเก็ตบอลชาย 15 คน ยิมนาสติก 11 คน แบดมินตัน 12 คน มวยปล้ำ 15 คน ยกน้ำหนัก 10 คน วูซู 10 คน ยูโด 5 คน เทเบิลเทนนิส 10 คน และอื่น ๆ อีก 22 คน รวมทั้งหมด 161 คน (The Phnom Penh Post, 2022a) เจียงหลิน หัวหน้าผู้ฝึกสอนประจำโครงการกล่าวว่า “เราได้ช่วยเหลือฝึกซ้อมนักกีฬากัมพูชาทั้ง 12 ชนิดกีฬา...เพื่อให้ นักกีฬากัมพูชาทำผลงานได้ดีกว่าครั้งก่อน” ส่วน วัจ จำเริญ กล่าวว่า “เป้าหมายของการส่งนักกีฬาไปจีนก็เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และฝึกฝนอย่างถูกวิธี เข้มแข็ง และด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย...

เมื่อเราส่งนักกีฬาไปฝึกซ้อมต่างประเทศ เราจึงเลือกประเทศที่มีความเชี่ยวชาญในประเภทกีฬานั้น จีนนั้นมีความแข็งแกร่งในกีฬาเหล่านี้...และนี่คืออีกหนึ่งผลพลอยได้จากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างจีนกับกัมพูชา” (Xinhua, 2023b)

การให้ความช่วยเหลือด้านกีฬาได้สร้างมุมมองเชิงบวกแก่ตัวนักกีฬา โดยทั้งหมดกล่าวถึงการมาฝึกซ้อมที่จีนช่วยยกระดับความสามารถมากขึ้น พร้อมได้เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิต รวมถึงการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากจีน (Xinhua, 2023b; Khmer Times, 2023a) ซึ่งได้ถ่ายทอดสู่ประชาชนอีกทอดหนึ่งผ่านสื่อต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการปรับภาพลักษณ์ของจีนที่เริ่มถูกมองแง่ลบมากขึ้น เห็นได้จาก การสำรวจความคิดเห็นของ Chheang (2022) เกี่ยวกับมุมมองของคนกัมพูชาต่อชาวจีนอพยพรุ่นใหม่ที่มีมองว่า คนจีนมีอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น แม้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างงาน แต่ขณะเดียวกันก็มีความตึงเครียดภายในสังคมที่สูงขึ้น อันเนื่องจากปัญหาการสื่อสารและธุรกิจสีเทาที่ขัดต่อค่านิยมท้องถิ่น

สำหรับรัฐบาลกัมพูชาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางการเมือง โดยเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีผลย้อนกลับมาถึงความนิยมต่อนายกฯ ฮุนเซน ในฐานะผู้ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ เห็นได้จากสถิติปี 2023 จีนเป็นประเทศที่ลงทุนโดยตรง (FDI) อันดับหนึ่งของกัมพูชา เฉพาะ 4 เดือนแรกมีการลงทุนร้อยละ 73.5 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด โดยเจีย วูทธี รองเลขาธิการสภาเพื่อการพัฒนา กัมพูชา ได้กล่าวในการประชุมสุดยอดผู้นำธุรกิจกัมพูชา-จีนว่า “ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า FDI ของจีนมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจกัมพูชา และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน...” (ThaiPublica, 2023)

4. สร้างชาติและอัตลักษณ์

การเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติเป็นโอกาสที่ดีในการยกระดับความสำนึกความเป็นชาติผ่านความสำเร็จในการแข่งขันกีฬาและการจัดงาน อย่างที่พลเอกเตียบัน ประธานคณะกรรมการจัดการแข่งขัน ได้กล่าวว่า “มหกรรมกีฬาระดับภูมิภาคจะช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของกัมพูชาในระดับนานาชาติ และยังเป็นโอกาสอันดีที่จะแสดงให้เห็นสันติภาพ วัฒนธรรม ความศิวิไลซ์ แหล่งท่องเที่ยว และระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อประชาคมโลกด้วย” (Xinhua, 2023a) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐบาลกัมพูชาได้ดำเนินการผลักดันกีฬาพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักในระดับสากลมากขึ้น และเป็นการเพิ่มโอกาสในการคว้าเหรียญรางวัล

ในซีเกมส์ครั้งนี้เจ้าภาพได้บรรจุกีฬาพื้นบ้าน 3 ประเภท ได้แก่ หมากรุกกัมพูชา (Ouk Chaktrang) ที่มีรูปสลักบนกำแพงนครวัดและมิกิตกาการเล่นคล้ายกับหมากรุกไทย ขณะที่กุนขเมร์ (Kun Khmer) และโบกาตอ (Kun Bokator) เป็นกีฬาต่อสู้พื้นบ้านที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมโดยสามารถย้อนกลับไปได้ถึงยุคนครวัดเช่นเดียวกัน เห็นได้จากภาพสลักตามกำแพงของนครวัดตามคำกล่าวอ้างของรัฐบาลกัมพูชา (Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, 2016) อีกทั้งยังถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลก เพราะในปี 2022 UNESCO ได้จัดให้กุนละบ็อกกาตาว (อีกชื่อหนึ่งของกุนขเมร์) อยู่ในรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ (BBC NEWS Thai, 2023) การบรรจุกีฬาพื้นบ้านที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างความภาคภูมิใจของความเป็นชาติที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต

อย่างไรก็ตาม การบรรจุกุนขเมร์ได้ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งกับไทย เพราะกัมพูชาเลือกถอนกีฬามวย (ไทย) ออกจากการรายการแข่งขันแล้วแทนที่ด้วยกุนขเมร์ ทั้งที่รายการแข่งขันได้รับความเห็นชอบจากชาติสมาชิกแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน 2022 แต่กัมพูชายืนยันใช้ชื่อกุนขเมร์แทนคำว่ามวย⁷ ดังคำกล่าวของ วีธ จำเริญ ว่า “เราได้แจ้งแก่คณะกรรมการแล้วว่าจะใช้กุนขเมร์แทนที่มวยไทยในฐานะประเทศเจ้าภาพ เราไม่สนใจว่าใครจะคิดอย่างไร เราได้ตัดสินใจในฐานะเจ้าภาพว่า เราจะใช้กุนขเมร์” (BBC News Thai, 2023) การดำเนินการดังกล่าวของกัมพูชา ทำให้ไทยประกาศถอนตัวไม่ส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันกุนขเมร์ โดยศักดิ์ชาย ทัพสุวรรณ ประธานสหพันธ์มวยไทยสมัครเล่นนานาชาติ (International Federation of Muaythai Associations: IFMA) มองว่า การตัดสินใจเปลี่ยนชื่อโดยปราศจากการกำกับจากองค์การกีฬาระหว่างประเทศเป็นความผิดพลาดและไม่ควรทำ เพราะในการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ ผู้จัดงานต้องประสานความร่วมมือกับองค์การกีฬาที่รับผิดชอบ และต้องดำเนินการตามระเบียบและมาตรการขององค์การกีฬานั้น (The Nation, 2023b) เช่นเดียวกับเจริญ วรรณะสิน รองประธานคณะกรรมการโอลิมปิกไทยที่มองว่า กัมพูชาละเมิดระเบียบการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ และสมาพันธ์มวยของไทยจะไม่ส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน นอกจากนี้

⁷ การบรรจุกีฬาเป็นรายการแข่งขันเป็นสิทธิของเจ้าภาพ โดยในธรรมนูญซีเกมส์ข้อ 34 ว่าด้วยรายการกีฬาในการแข่งขันซีเกมส์ ได้ให้สิทธิประเทศเจ้าภาพเลือกชนิดกีฬาจาก 3 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) กีฬาวัยน้ำกับกรีฑา เป็นกีฬาภาคบังคับ 2) กีฬาที่มีในโอลิมปิกและเอเชียนเกมส์ไม่น้อยกว่า 14 ชนิดกีฬา และ 3) กีฬาประเภทอื่น ๆ เช่น กีฬาพื้นบ้าน ไม่เกิน 8 ชนิดกีฬา

กีฬาประกาศจะคว้าบาตรชาติสมาชิกที่เข้าร่วมการแข่งขันกุนชัมเมอร์ โดยเฉพาะการห้ามเข้าร่วมการแข่งขันมวยในซีเกมส์ครั้งที่ 33 ที่ไทยเป็นเจ้าภาพ (France24, 2023)

นอกจากนี้ อีกหนึ่งวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายคือ การจำกัดสิทธิประเทศอื่นในการแข่งขันกีฬาบางประเภท เช่น แบดมินตันที่เจ้าภาพเพิ่มการแข่งขันประเภททีมผสมโดยให้สิทธิแค่กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และติมอร์-เลสเต หรือซอฟต์แวร์เทนนิสที่ประเทศอื่นส่งนักกีฬาแข่งขันได้เพียง 5 ประเภทจากทั้งหมด 7 ประเภท และส่งนักกีฬาเข้าได้เพียงชาย 6 คน หญิง 6 คน ขณะที่เจ้าภาพสามารถส่งนักกีฬาชาย-หญิงได้อย่างละ 12 คน รวมทั้งห้ามไทย ฟิlippินส์ และอินโดนีเซีย ส่งนักกีฬาแข่งขันในประเภทชายคู่และคู่ผสม หรือแม้แต่การแข่งขันเรือยาวประเภท 3 คนหญิง เจ้าภาพก็กำหนดให้เพียง 7 ประเทศเข้าร่วมคือ กัมพูชา เวียดนาม สปป.ลาว เมียนมา ติมอร์-เลสเต มาเลเซีย และสิงคโปร์ (Thairath Online, 2023) เนื่องจากกีฬาส่วนใหญ่ นักกีฬากัมพูชามีศักยภาพน้อยกว่าประเทศอื่น จึงจำเป็นต้องจำกัดประเภทการแข่งขันเพื่อเพิ่มโอกาสในการคว้าเหรียญ

การดำเนินการของกัมพูชาได้นำไปสู่คำถามถึงความสำคัญของซีเกมส์ เนื่องจากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศเจ้าภาพได้บรรจุกีฬาพื้นบ้านและปรับลดรายการกีฬาสากลนำไปสู่การเรียกร้องให้ปรับแก้ธรรมนูญซีเกมส์ เพื่อให้ซีเกมส์เป็นเวทีสำหรับพัฒนานักกีฬาที่แท้จริง เห็นได้จาก ชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ คณะกรรมการโอลิมปิกและมนตรีซีเกมส์ของไทยกล่าวว่า “กีฬาซีเกมส์ครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายที่ประเทศเจ้าภาพสามารถเปลี่ยนหรือเพิ่มชนิดกีฬา เพราะในปี 2025 ธรรมนูญซีเกมส์ฉบับใหม่จะมีผลบังคับใช้ มีสาระสำคัญคือ กีฬาหลักในซีเกมส์ต้องเป็นกีฬาที่มีการแข่งขันในระดับโอลิมปิกและเอเชียนเกมส์ ส่วนกีฬาอื่นหรือกีฬาพื้นบ้านจะบรรจุได้ 2-5 ชนิดเท่านั้น” เช่นเดียวกับ Norza Zakaria ประธานคณะกรรมการโอลิมปิกมาเลเซียที่มองว่า “ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพกีฬาซีเกมส์ โดยมนตรีซีเกมส์ (Southeast Asian Games Federation Committee) จำเป็นต้องอนุมัติธรรมนูญซีเกมส์เพื่อจำกัดประเภทกีฬาอื่นไม่ให้เกิน 4 ประเภท” (The Star, 2023b) ซีเกมส์ปี 2025 จึงเป็นมาตรฐานใหม่ของซีเกมส์ โดยไทยกับประเทศเจ้าภาพอีกสองครั้งถัดไปอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์เห็นชอบให้การแข่งขันทั้งสามครั้งไม่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทกีฬา

5. ส่งเสริมเศรษฐกิจ

ภายใต้แนวคิดกีฬาเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง กีฬาถือเป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติ ที่สามารถ

สร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งในซีเกมส์ครั้งนี้ก็พบว่าก็สังเกตเห็นถึงการสร้างรายได้จากการเป็นเจ้าภาพเช่นกัน โดยในส่วนนี้จะวิเคราะห์ผลประโยชน์ทางตรง ได้แก่ ค่าลิขสิทธิ์ถ่ายทอดและค่าบัตรเข้าชม โดยที่ผ่านมาเจ้าภาพจะเก็บเฉพาะค่าธรรมเนียมสำหรับการถ่ายทอดกีฬาประมาณ 5,000-10,000 เหรียญสหรัฐ เนื่องจากถูกต่อต้านจากหลายประเทศ โดย สปป.ลาว เคยมีความพยายามจะเก็บค่าลิขสิทธิ์ถ่ายทอดในปี 2009 ประมาณ 317,000 เหรียญสหรัฐ (11 ล้านบาท) แต่ไม่มีชาติสมาชิกโดยยอมจ่ายเงินจำนวนดังกล่าว

ก็พบว่าจึงพยายามอีกครั้งที่จะเก็บค่าลิขสิทธิ์ถ่ายทอดซีเกมส์ ดังที่ วัช จำเริญ ได้กล่าวว่า “ทั้ง 4 ประเทศ (เวียดนาม สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย) ได้ซื้อลิขสิทธิ์ถ่ายทอดสดซีเกมส์ โดยก็พบว่าจะเป็นชาติแรกในการสร้างมาตรฐานค่าลิขสิทธิ์ซีเกมส์ด้วยความโปร่งใส...เพราะการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญต่อการส่งเสริมความเป็นเจ้าภาพ เพื่อให้ประชาชนในภูมิภาคมีความเข้าใจต่อกันมากขึ้น เห็นระดับการพัฒนาที่รวดเร็ว ก็พบว่าต้องใช้โอกาสครั้งประวัติศาสตร์นี้ส่งเสริมความรุ่งเรืองของกีฬาให้สมกับที่เราทำงานกันอย่างหนัก” (The Nation, 2023a) อย่างไรก็ตาม การเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์นี้ได้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เมื่อไทยถูกเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ประมาณ 800,000 เหรียญสหรัฐหรือราว 28 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 800 เมื่อเทียบกับค่าธรรมเนียมครั้งก่อน

ทำให้ ก้องศักดิ์ ยอดมณี ผู้ว่าการกีฬาแห่งประเทศไทยมองว่า ตัวเลขดังกล่าวสูงเกินไป สูงเกินกว่าค่าลิขสิทธิ์ของซีเกมส์ครั้งก่อนหลายเท่า จำเป็นต้องมีการเจรจาต่อรองกับทางกีฬาอีกครั้ง (Matichon Online, 2023a) สอดคล้องกับทัศนะของคนไทยที่ไม่เห็นถึงความจำเป็นในการซื้อลิขสิทธิ์กีฬาที่มีมูลค่าสูงแบบนี้ โดยมีการรณรงค์ผ่าน Change.org ในหัวข้อ “เรียกร้องรัฐบาลและภาคเอกชนงดซื้อลิขสิทธิ์กีฬาซีเกมส์ 2023 ในราคาแพงกว่าทุกชาติในอาเซียน” ซึ่งสะท้อนถึงภาวะไร้เสน่ห์ของซีเกมส์ที่ส่งผลต่อความนิยม เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาเจ้าภาพแต่ละครั้งมักบรรจุกีฬาพื้นบ้านและตัดกีฬาสากลออกหลายรายการ กอปรกับกฎ Must Have ของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่บังคับให้ผู้ถือลิขสิทธิ์กีฬา 7 ประเภท หนึ่งในนั้นคือซีเกมส์ ต้องถ่ายทอดสดผ่านฟรีทีวีเท่านั้น อันมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจลงทุนของภาคเอกชนต่อกีฬาที่มีคนสนใจน้อยอยู่แล้ว

ประเด็นต่อมาคือ บัตรเข้าชมการแข่งขัน ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของเจ้าภาพ อย่างไรก็ตาม ในซีเกมส์ครั้งนี้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ราคาบัตรเข้าชมที่มีราคาสูงประมาณ 20-50 เหรียญสหรัฐ เกินกว่ารายได้เฉลี่ยของคนก็พบว่าทำให้หลายคนตัดสินใจ

ไม่ซื้อ แม้ว่าอยากเป็นส่วนหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์นี้ นายกา ฮุนเซน จึงประกาศให้เข้าชมฟรีทุกรายการโดยแถลงว่า “ตนเองและพลเอกเตียบัน ไม่ได้เป็นผู้อนุมัติบัตรเข้าชมราคา... เราลงทุนหลายล้านเหรียญสหรัฐและใช้เวลาหลายปีในการเตรียมงาน แล้วเราควรจะขายบัตรเข้าชมแก่ประชาชนหรือ... เราทำงานกันอย่างหนักเพื่อจัดงานครั้งนี้ เงินที่ได้จากการขายบัตรจึงไม่มีความคุ้มค่าใด ๆ เลย” นอกจากนี้ นายกา ฮุนเซนยังได้เตือนผู้ปฏิบัติงานทุกคนว่าต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะถูกตอปปี้จาก ‘นายกรัฐมนตรีและกฎหมาย’ (Khmer Times, 2023b) ถ้อยแถลงข้างต้นส่งผลให้ซีเกมส์ครั้งที่ 32 ไม่มีการเก็บเงินสำหรับการเข้าชมการแข่งขันทุกรายการ

กระแสบัตรฟรีนำไปสู่อีกปัญหาหนึ่งคือ ความต้องการที่สูงเกินจำนวนที่นั่งในสนาม ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานของรัฐบาลอีกครั้ง นายกา ฮุนเซน จึงอธิบายเรื่องนี้ว่า “บัตรเข้าชมฟรีเปิดและปิด รวมถึงของที่มอบให้ (ทีมฟุตบอลทีมผู้ชาย) กำลังเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงในขณะนี้ ซึ่งผมขอความเห็นใจจากทุก ๆ คน เนื่องจากปัญหานี้ไม่สามารถจัดการแก้ไขได้ เพราะความต้องการเข้าชมการแข่งขันและพิธีการมีมากกว่าสนามกีฬาแห่งชาติรองรับได้... บางคนวิจารณ์คณะกรรมการจัดการแข่งขันฯ บนสื่อสังคมออนไลน์ แต่คณะทำงานเหล่านี้ทำหน้าที่ดีที่สุดแล้ว เพียงแต่สนามของเราขนาดเล็กจึงไม่อาจรองรับความต้องการของทุกคนได้... อีกทั้งการมีคนจำนวนมากเกินความจุของสนามถือเป็นความเสี่ยงในเรื่องความปลอดภัย ความปลอดภัยของทุกคนจึงเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก” ทั้งนี้ เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนและสร้างความพึงพอใจให้มากที่สุด นายกา ฮุนเซนได้สั่งการให้ภาครัฐทั่วประเทศจัดตั้งจอภาพบริเวณลานต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ ตลาด เป็นต้น (The Star, 2023a) ดังนั้น ภายใต้แนวคิดกีฬาเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองว่าด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ครั้งนี้ 32 ไม่ได้สร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดังที่กัมพูชาคาดหวังไว้ เพราะสุดท้ายการสร้างคามพึงพอใจแก่ประชาชนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดมากกว่า

Table 2 สรุปผลการศึกษาดำเนินการตามแนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ

ผลประโยชน์	แนวทางการดำเนินการ
ความมั่นคง (ความมั่นคงของมนุษย์)	การเป็นเจ้าภาพมหกรรมการแข่งขันกีฬาเป็นโอกาสอันดีในการส่งเสริมการสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจีนได้ให้การช่วยเหลือพัฒนาความสามารถนักกีฬาท้องถิ่นมากกว่า 100 คนใน 12 ชนิดกีฬา แต่ในขณะเดียวกัน นายกา สุนเซนกลับเน้นความสำเร็กระยะ สั้นด้วยการนำเข้านักกีฬาต่างชาติเพื่อเหรียญรางวัล ซึ่งเป็นภาพที่ประชาชนรับรู้ สร้าง คະแนนนิยมต่อนายกา สุนเซน ที่จำเป็นต้องการเลือกตั้งในเดือน ก.ค.
การควบคุมทางสังคม	ซีเกมส์ครั้งนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม หรือใช้กีฬาเพื่อยกระดับ สังคม แต่เป็นเวทีหาเสียงของนายกา สุนเซน เพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนรับทราบการ ดำเนินงานของรัฐบาล เห็นได้จากจัดการแข่งขันในช่วงเดือน พ.ค. อันเป็นความตั้งใจ ใช้ซีเกมส์เป็นเวทีหาเสียงอย่างจริงจัง เพราะความสำเร็จของกีฬาจะเชื่อมโยงถึงคุณความ ดีของนายกา สุนเซน ในการพัฒนาประเทศ
ต่างประเทศ	ซีเกมส์ครั้งนี้ทำให้กัมพูชาและจีนซึ่งเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์อย่างรอบด้านมีความใกล้ชิด กันมากขึ้น สำหรับนายกา สุนเซน การร่วมมือกับจีนทำให้ได้สนามกีฬาที่มีความสวยงาม และทันสมัย สิ่งอำนวยความสะดวก และการเสริมสร้างทักษะแก่นักกีฬา ขณะเดียวกันก็ เป็นการปรับปรุงภาพลักษณ์ของจีนในมุมมองของประชาชนที่เริ่มกังขาถึงการเข้ามา ลงทุนและสัมปทานของจีนที่มักจึงเริ่มส่งผลเสียในหลายพื้นที่ เช่น เมืองพระสีหนุ
สร้างชาติและ อัตลักษณ์	รัฐบาลกัมพูชาได้ใช้โอกาสการเป็นเจ้าภาพสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนใน ชาติด้วยการบรรจุกีฬาพื้นบ้านเข้าเป็นรายการแข่งขัน กอปรกับชัยชนะในกีฬาดังกล่าว จงได้เหรียญทองเป็นกอบเป็นกำ รวมถึงจำกัคติวิประเทอื่นในการแข่งขันกีฬาบาง รายการ เพื่อให้นักพูขามีสิทธิคว่ำเหรียญรางวัลมากขึ้น แต่ก็แลกมาด้วยปัญหากับ ประเทศเพื่อนบ้าน
ส่งเสริมเศรษฐกิจ	การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ครั้งนี้ของกัมพูชามีความตั้งใจจะสร้างรายได้ทั้งการขายลิขสิทธิ์ ถ่ายทอดและบัตรเข้าชมการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้คัดค้านและไม่ยินยอม ที่จะจ่ายค่าลิขสิทธิ์ที่มองว่าสูงเกินไป รวมถึงคนกัมพูชาวิพากษ์วิจารณ์บัตรเข้าชมที่มี ราคาสูงเกินระดับค่าครองชีพโดยทั่วไป ทำให้นายกา สุนเซนประกาศไม่เก็บทั้ง ค่าลิขสิทธิ์และค่าบัตรเข้าชม เนื่องจากไม่ต้องการให้ผลกระทบหรือกระแสต้านลบต่อ รัฐบาลกัมพูชาในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนการเลือกตั้งทั่วไปที่กำลังมาถึง อีกทั้งยังมี มาตรการเอาออกเอาใจคนกัมพูชาที่พลาดโอกาสเข้าชมการแข่งขันในสนามอย่างเต็มที่

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียน

อภิปรายและสรุป

การทบทวนวรรณกรรมพบว่า ตั้งแต่่นายกา สุนเซนขึ้นครองอำนาจเครื่องมือทาง การเมืองและกฎหมายถูกนำมาใช้อย่างเป็นระบบในการจัดการคู่แข่ง เพราะเป็นช่วงเวลา ที่คู่แข่งทางการเมืองยังมีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีการเสริมนโยบายชาตินิยมที่มี ไทยเป็นศัตรูในช่วงทศวรรษ 2000 เนื่องจากการมีศัตรูร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อการอธิบาย ถึงการคงอยู่ของนายกา สุนเซน ขณะที่ในทศวรรษต่อมาที่เผชิญกับความท้าทายในการ

รักษารฐานอำนาจจากโลกสื่อสารไร้พรมแดน นำไปสู่ความตระหนักถึงสำคัญของสื่อออนไลน์ในฐานะเครื่องมือทางการเมืองชนิดใหม่ ที่มีความจำเป็นสำหรับสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ que เริ่มตั้งคำถามถึงความชอบธรรมในการครองอำนาจอย่างยาวนานของนายกฯ สุรนเสน นอกจากนี้ หลังยุคโควิด-19 ก็มพฐาได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศในระดับสูงโดยเฉพาเงิน การขาดหายไปของเม็ดเงินดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง และกลายเป็นกรณีศึกษาสำคัญ เช่น เมืองพระสีหนุ ‘ความประจวบเหมาะ’ (Timing) ในการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์จึงเป็นโอกาสของนายกฯ สุรนเสน สะสมผลประโยชน์ทางการเมืองในช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะถ่ายทอดอำนาจสู่รุ่นลูก

กีฬาซีเกมส์ถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่หลายประเทศหยิบไปใช้เพื่อสนอง หลากหลายวัตถุประสงค์ เช่นงานศึกษาการเป็นเจ้าภาพซีเกมส์ของ สปป.ลาว อินโดนีเซีย และเมียนมา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่หากนายกฯ สุรนเสน จะใช้ประโยชน์จากการเป็น เจ้าภาพครั้งนี้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาภายใต้แนวคิดบทบาทของกีฬาในการเมืองรัฐ สามารถกล่าวสรุปสาระสำคัญจากตารางที่ 2 ได้ว่า การเป็นเจ้าภาพกีฬาซีเกมส์ให้ ประโยชน์แก่มพฐาในระดับหนึ่ง เช่น ด้านการต่างประเทศที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์กับ จีนซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และด้านการสร้างอัตลักษณ์ของชาติด้วย ศิลปะการต่อสู้ อย่างไรก็ตาม นายกฯ สุรนเสน คือ ผู้ที่ได้ประโยชน์สูงสุดจากซีเกมส์ครั้งนี้ โดยอาศัยความเป็นผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ดังนี้

1) การนำเข้ำนกกีฬาต่างชาติ เนื่องจากชัยชนะและเหรียญรางวัลเป็นผลงานที่ สร้างคะแนนนิยมได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เหมาะกับช่วงเวลาใกล้การเลือกตั้งทั่วไปใน เดือนกรกฎาคม 2) เวทีหาเสียง ซีเกมส์เป็นเวทีหาเสียงทางการเมืองที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ในช่วงใกล้การเลือกตั้ง รวมถึงการปรากฏตัวและถ้อยแถลงในโอกาสต่าง ๆ โดยสิทธิเหล่านี้ จำกัดเฉพาะฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น 3) กระชับความสัมพันธ์กับจีน ในยุคสมัยของนายกฯ สุรนเสน จีนคือผู้สนับสนุนหลักทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ การร่วมมือผ่านซีเกมส์ทั้งการ สร้างโครงสร้างพื้นฐานและการช่วยเหลือด้านเทคนิคกีฬาจึงเป็นโอกาสอันดีในการกระชับ ความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้นี้ 4) กระแสชาตินิยม ในซีเกมส์ครั้งนี้มพฐา บรรจุกีฬาพื้นบ้านที่อ้างอิงยุคเรืองเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นมพฐา ซึ่งนายกฯ สุรนเสนอยู่ในฐานะผู้ฟื้นฟู ขณะเดียวกันปัญหาความขัดแย้งกับไทยในกีฬามวยก็ยิ่งเป็น ประโยชน์ต่อยกฯ สุรนเสน ที่เคยประสบความสำเร็จจากกลยุทธ์นี้มาแล้ว ผลการศึกษานี้

สอดคล้องกับงานศึกษากลยุทธ์ทางการเมืองในอดีตของนายกา ฮุนเซน อย่าง Hinton (2006), Hughes (2009) และ Thayer (2009) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการจัดการความขุ่นเคืองใจของประชาชน กระแสวิพากษ์วิจารณ์ทั้งเรื่องราคาบัตรเข้าชมแพงและจำนวนที่นั่งในสนามไม่เพียงพอถูกจัดการอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่ต้องการให้ความไม่พอใจของประชาชนยืดเยื้อจนกระทบการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม

การเป็นเจ้าภาพซีเกมส์จึงเป็นโอกาสที่นายกา ฮุนเซน นำเสนอเครื่องมือการเมืองอีกรูปแบบหนึ่ง คือ กีฬา ที่มีพลังในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง โดยเฉพาะการเพิ่มความเป็นไปได้ของการรักษาอำนาจให้ต่อเนื่องมากกว่าสามทศวรรษ ดังนั้นในห้วงเวลาของการเลือกตั้งปี 2023 ซีเกมส์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือทางการเมืองที่นายกา ฮุนเซน ใช้เพื่อประกันอำนาจที่กำลังจะส่งต่อสู่รุ่นลูก แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์กลไกและเหตุการณ์ต่าง ๆ ของนายกา ฮุนเซน เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เห็นได้จากตลอดการครองอำนาจที่ผ่านมา ในช่วงแรกใช้กลไกทางการเมืองและกฎหมายจัดคู่แข่ง ต่อมาใช้นโยบายชาตินิยมในการสร้างฐานอำนาจให้มั่นคงยิ่งขึ้นจากความจำเป็นของการมีผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดในการต่อกรกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการใช้ประโยชน์ของสื่อออนไลน์ที่มาพร้อมกับอำนาจในการควบคุมสื่อ โฆษณาชวนเชื่อถึงคุณงามความดีของนายกา ฮุนเซน และรัฐบาลกัมพูชา

References

- BBC News Thai. (2023, 24 January). Kun Khmer: Cambodian Boxing, an Inheritance from UNESCO, Makes Its Way to SEA Games—How is It Different from Thai Boxing. [in Thai]. **BBC NEWS Thai**.
<https://www.bbc.com/thai/articles/cv2n007dk3ko>
- Chheang, V. (2022). Cambodian Perception of the New Chinese. **Perspectives**, 40, 1-11.
- China Daily. (2023, 15 May). China-aided Stadium Allows Cambodia to Host SEA Games Proudly: PM. **China Daily**.
<https://global.chinadaily.com.cn/a/202305/15/WS6461e2b1a31f.html>

- Chunly, S. (2019). Facebook and Political Participation in Cambodia: Determinants and Impact of Online Political Behaviours in an Authoritarian State. **South East Asia Research**, 27 (4), 378-397.
- Creak, S. (2011). Sport as Politics and History: the 25th SEA Games in Laos. **Anthropology Today**, 27 (1), 14-19.
- Creak, S. (2014). National Restoration, Regional Prestige: The Southeast Asian Games in Myanmar, 2013. **The Journal of Asian Studies**, 73 (4), 853-877.
- Downie, S. (2000). Cambodia's 1998 Election: Understanding Why It Was Not a 'Miracle on the Mekong'. **Australian Journal of International Affairs**, 54 (1), 43-61.
- Fan, W., Fan, H., & Zhouxiang, L. (2010). Chinese State Sports Policy: Pre- and Post-Beijing 2008. **The International Journal of the History of Sport**, 27 (14-15), 2380-2402.
- France24. (2023, 24 January). Thailand, Cambodia Brawl over Kickboxing Event Name at SEA Games. **France24**.
<https://www.france24.com/en/live-news/20230124-thailand-cambodia-brawl-over-kickboxing-event-name-at-sea-games>
- Hinton, A. (2006). Khmerness and the Thai 'Other': Violence, Discourse and Symbolism in the 2003 Anti-Thai Riots in Cambodia. **Journal of Southeast Asian Studies**, 37 (3), 445-468.
- Hughes, C. (2009). Cambodia in 2008: Consolidation in the Midst of Crisis. **Asian Survey**, 49 (1), 206-212.
- Hughes, C. (2015). Understanding the Elections in Cambodia 2013. **AGLOS: Journal of Area-Based Global Studies**, 1-20.
- Khmer Times. (2023a, 10 May). Feature: China-trained Cambodian Athletes Hope to Win Medals at 32nd SEA Games. **Khmer Times**.
<https://www.khmertimeskh.com/501287774/feature-china-trained-cambodian-athletes-hope-to-win-medals-at-32nd-sea-games/>

- Khmer Times. (2023b, 31 March). SEA Games Entrance Free for All Cambodian Citizens. **Khmer Times**.
<https://www.khmertimeskh.com/501265477/sea-games-entrance-free-for-all-cambodian-citizens/>
- Lim, P. H., & Aman, M. S. (2016). The History of the South East Asian Peninsular Games, 1959–1975. **The International Journal of the History of Sport**, 33 (5), 545-568.
- Lin, C.-Y., Lee, P.-C., & Nai, h.-f. (2008). Theorizing the Role of Sport in State-Politics. **International of Sport and Exercise Science**, 1 (1), 23-31.
- Ly, B. (2023). Social Media and Political Involvement in Cambodia. **Cogent Social Sciences**, 9 (1),
<https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2194565>
- Matamala, D. (2014). **Power Games: How Sports Help to Elect Presidents, Run Campaigns and Promote Wars**. Santiago: Columbia Global Centers.
- Matichon Online. (2023a, 17 March). SEA Games’ Controversy, Broadcasting Right Becomes Contentious. [in Thai]. **Matichon Online**.
https://www.matichon.co.th/sport/news_3877424
- Matichon Online. (2023b, 21 May). SEA Games Council Has Not Yet Cast a Vote to Amend the Rules for Naturalized Athletes, Pointing Out That It Seems Likes Buying Players. [in Thai]. **Matichon Online**.
https://www.matichon.co.th/sport/news_3990712
- McCargo, D. (2014). (No) Country for Old Men? Cambodia in 2013. **Asian Survey**, 54 (1), 71-77.
- Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation. (2016, 30 September). **Kbach Kun Khmer Boran**.
<https://www.mfaic.gov.kh/Posts/post-5992>
- New Straits Times. (2023, 12 May). Cambodia’s Foreign Power Defeats ASEAN Spirit. **New Straits Times**.

<https://www.nst.com.my/sports/others/2023/05/908765/cambodias-foreign-power-defeats-asean-spirit>

Peou, S. (1998a). Cambodia in 1997: Back to Square One? **Asian Survey**, 38 (1), 69-74.

Peou, S. (1998b). The Cambodian Elections of 1998 and Beyond: Democracy in the Making? **Contemporary Southeast Asia**, 20 (3), 279-297.

Peou, S. (2019). Cambodia in 2018: A Year of Setbacks and Successes. **Southeast Asian Affairs**, 105-120.

Po, S., & Sims, K. (2021). The Myth of Non-interference: Chinese Foreign Policy in Cambodia. **Asian Studies Review**, 46 (1), 36-54.

Prachachat. (2023, 13 May). 2023 SEA Games: Host and Naturalized Athletes When Its Come to Most Important Medals. [in Thai]. **Prachachat**.
<https://www.prachachat.net/spinoff/sport/news-1290366>

Sirirat, J. (2021). **Sports Diplomacy of Japan, China, and South Korea: The Roles of Sport in Politics, International Affairs, and Economy**. [in Thai]. Pathumthani: Thammasat University Press.

ThaiPublica. (2023, 28 May). ASEAN Roundup: China Still Holds the Top Position in FDI in Cambodia. [in Thai]. **ThaiPublica**.
<https://thaipublica.org/2023/05/asean-weekly-roundup-197/>

Thairath Online. (2023, 4 February). Cambodia Amends the Rules of the 2023 SEA Games: Prohibiting Participation of Other Countries. [in Thai]. **Thairath Online**. <https://www.thairath.co.th/sport/others/2620951>

Thayer, C. A. (2009). Cambodia: The Cambodian People's Party Consolidates Power. **Southeast Asian Affairs**, 85-101.

The Nation. (2023a, 20 March). Four ASEAN Countries Purchase Broadcasting Rights for SEA Games. **The Nation**.
<https://www.nationthailand.com/lifestyle/sport/40025858>

The Nation. (2023b, 28 January). SEA Games Told to Choose Either ‘Muay Thai’ or ‘Kun Khmer’. **The Nation**.

<https://www.nationthailand.com/lifestyle/sport/40024416>

The Phnom Penh Post. (2021, 1 October). China-aided 2023 SEA Games Stadium Symbolises Close Sino-Cambodian Ties. **The Phnom Penh Post**. <https://www.phnompenhpost.com/supplements/china-aided-2023-sea-games-stadium-symbolises-close-sino-cambodian-ties>

The Phnom Penh Post. (2022a, 20 July). Athletes Sent to China to Train: Official. **The Phnom Penh Post**.

<https://www.phnompenhpost.com/sport/athletes-sent-china-train-official>

The Phnom Penh Post. (2022b, 5 July). Physical Education and Sports Sector, and Preparing for 2023 SEA Games. **The Phnom Penh Post**. <https://www.phnompenhpost.com/national/physical-education-and-sports-sector-and-preparing-2023-sea-games>

The Star. (2023a, 6 May). It’s the Free Games but Many Still Unhappy as Cambodian PM Calls for Calm over SEA Games Ticket Row. **The Star**. <https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2023/05/06/it039s-the-free-games-but-many-still-unhappy-as-cambodian-pm-calls-for-calm-over-sea-games-ticket-rows>

The Star. (2023b, 16 December). No More a ‘Circus’ as SEA Games Put Cap on Non-Olympic Sports. **The Star**.

<https://www.thestar.com.my/sport/others/2023/12/16/no-more-a-039circus039-as-sea-games-put-cap-on-non-olympic-sports>

The Star. (2023c, 3 May). SEA Games Opening Role Not for King, Hun Sen Explains. **The Star**.

<https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2023/05/03/sea-games-opening-role-not-for-king-hun-sen-explains>

- The Straits Times. (2021, 13 September). China Gifts New \$200 Million National Stadium to Cambodia. **The Straits Times**.
<https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/china-gifts-new-s200-million-national-stadium-to-cambodia>
- The Straits Times. (2023, 14 May). SEA Games 2023: From US to China and France, Cambodia's Naturalised Athletes Face Scrutiny. **The Straits Times**. <https://www.straitstimes.com/sport/sea-games-2023-from-us-to-china-and-france-cambodia-s-naturalised-athletes-face-scrutiny>
- Trotier, F. (2017). Changing an Image through Sports Events: Palembang's Success Story. **Asia Pacific Journal of Sport and Social Science**, 6 (1), 3-18.
- Xinhua. (2023a, 6 May). Cambodia Hosts SEA Games for First Time in 64 Years. **Xinhua**. http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2023-05/06/content_85269494.htm
- Xinhua. (2023b, 17 May). Chinese-trained Cambodian Badminton Players Proud to Win Historic Gold Medal in SEA Games. **Xinhua**.
https://www.hangzhou2022.cn/En/presscenter/globalevents/202305/t20230517_60600.shtml
- Xinhua. (2023c, 1 May). Host Cambodia Eyes Medal Harvest in Upcoming 32nd SEA Games. **Xinhua**.
<https://english.news.cn/asiapacific/20230501/321723d275c44d06acd3f24069edc6bf/c.html>
- Young, S. (2020). China's Belt and Road Initiative: Patron-Client and Capture in Cambodia. **The Chinese Journal of Comparative Law**, 8 (2), 414-434.
- Zhou, T. (2019). A Blend of "Hard" and "Soft" Assistance: China's Aid to Cambodia. In M. Huang, X. Xu, and X. Mao (Eds.), **South-south Cooperation and Chinese Foreign Aid**. (pp. 95-112). Singapore: Springer.